

ТЕМА КРИМУ
В РОБОТІ УКРАЇНСЬКОЇ
ВСЕСВІТНЬОЇ
КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ

**ПРИХОВАНІ
СТОРИНКИ ЗНАНОСТІ:**
ВСЕСВІТНЬО ВІДОМА / НЕВІДОМА
ЯЛТИНСЬКА КІНОСТУДІЯ

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 38
щоп'ятниці
16.09.2016

www.svitlytsia.in.ua

Ювілейна медаль «25 років незалежності України» – це відзнака Президента України, установлена для нагородження громадян за значні особисті заслуги у становленні незалежної України, утвердженні її суверенітету та зміцненні міжнародного авторитету, вагомих внесок у державне будівництво, соціально-економічний, культурно-освітній розвиток, активну громадсько-політичну діяльність, сумлінне та бездоганне служіння Українському народу.

ЛІНА ГОЛУБ

Минулої п'ятниці Міністр з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб Вадим Черниш вручив державні відзнаки за заслуги у становленні незалежної України та її цілісності представникам громадських організацій, які від самого початку включилися у вирішення цілого комплексу проблем, що виникли з моменту анексії Криму РФ.

«Ваша робота насправді неочіненна, а ваша боротьба за права та гідність людей, які втратили свої до-

ЮВІЛЕЙНІ МЕДАЛІ «25 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ» КРИМСЬКИМ АКТИВІСТАМ

мітки, родини та роботу на сході країни і в Криму не завжди гідно оцінюється з боку держави. Ви не даєте владі замовчувати проблеми, прискорюєте ухвалення необхідних рішень настільки, наскільки можливо, працюєте над тим, аби кожен переселенець знав влас-

ні права і вмів їх обстоювати. Держава, наше міністерство кожному з вас висловлює щирі подяки. Впевнений, що спільно, завдяки консолідованим зусиллям ми зможемо подолати ті проблеми, які поки що існують», – зазначив міністр під час виступу.

Державну нагороду отримали: кримчанка Олександра Дворецька – голова правління Благодійного фонду «Схід-SOS», Олена Виноградова – головний юристконсульт Благодійного фонду «Право на захист», Людмила Янкіна – координатор проектів Цен-

тру інформації про права людини, Сергій Мокренюк – співкоординатор Громадського руху «Євромайдан-Крим», член правління Громадської спілки «Координаційна рада організацій вимушених переселенців з Криму» і Таміла Ташева – голова правління

Громадської організації «Крим-SOS». Нагородження проходило у Міністерстві тимчасово окупованих територій.

«Мені неймовірно приємно отримати цю відзнаку. Це відзнака нашого руху «Євромайдан-Крим». Відзнака того, що діяльність кількох тисяч людей у Криму не є марною і допомагає нашій державі зростати», – сказав голова Громадської організації «Євромайдан-Крим» Сергій Мокренюк.

Серед нагороджених відзнакою Президента України є й ті, хто працює над кримською тематикою, зокрема Юлія Тищенко, голова ради громадської організації УНЦІД. Вона зокрема зазначила: *«Звичайно хочеться подякувати, за цю нагороду. Я її розцінюю не стільки як свою відзнаку, а й тих людей, які мене оточують, з якими ми намагаємося працювати для того, щоб у Криму ситуація змінилася. Ми стараємося об'єктивно збирати інформацію, що стосується півострова: порушення прав людини, питання громадянства, освіти, тобто всі загрозливі речі, які є під час окупації Криму».*

Також нагороду отримав кримський журналіст Микола Семена, проти якого російська влада порушила кримінальну справу через «заклики до порушення територіальної цілісності РФ».

ДОСЛІДЖЕННЯ:

БРАЇЛЬСЬКА МИТРОПОЛІЯ

3

ТЕМА КРИМУ В РОБОТІ УКРАЇНСЬКОЇ ВСЕСВІТНЬОЇ КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ

ІНТЕРВ'Ю

З огляду на те, що кримські теми все частіше з'являються сьогодні в медіа, підвищену активність міжнародних організацій в обговоренні й вирішенні цих питань 8 вересня в київському центральному офісі Української всесвітньої координаційної ради (УВКР) (вул. Антоновича, 3-б), відбулася зустріч з головою УВКР Михайлом Ратушним. У ході зустрічі було з'ясовано позицію УВКР, яка має безпосередній зв'язок із українськими громадами за кордоном, щодо сьогоденних подій у Криму.

– П. Михайле, як в УВКР реагують на порушення прав людини та утиски українських журналістів у Криму?

– По-перше, представники УВКР пильно стежать за ситуацією в Криму. Фіксуються випадки порушень прав людини та переслідувань журналістів на півострові. По-друге, на VI Всесвітньому форумі українців прийнято ухвалу «Щодо зусиль України, світового українства і міжнародного співтовариства з деокупації та реінтеграції Криму», яку оприлюднено в ЗМІ та

передано в усі організації-члени УВКР, що знаходяться в різних країнах світу, на різних континентах.

– Як реалізовуватимуться основні пункти зазначеної Ухвали, прийняті на VI Всесвітньому форумі українців?

– Наразі ми мусимо висвітлювати всі факти утисків українців у Криму, давати їм відповідну оцінку і ставити до відома міжнародну спільноту. Представники ж організації-членів УВКР сприятимуть оперативному висвітленню цих

питань і через уряди та найвищі державні інституції своїх країн звертатимуть увагу світової спільноти на кричущі випадки порушення прав людини в Криму.

– П. Михайле, Ви підкреслюєте, що кримське питання перебуває в центрі уваги УВКР?

– Саме так. Крім розгляду й аналізу проблем українців у Криму, що мало особливе місце в роботі VI Всесвітнього форуму українців, 31 серпня в «Укрінформі» проведено

круглий стіл на тему «Визначення Всесвітнього форуму українців щодо загроз асиміляції кримської громади українців», до роботи якого залучено й УВКР. У рамках цього заходу вкотре наголошувалося на утисках українських журналістів, зокрема М. Семени, який через це не зміг навіть прибути на VI Всесвітній форум українців, де він був у складі кримської делегації. Ми постійно моніторимо і будемо слідкувати за ситуацією в Криму і сповіщаємо про це світову громадськість.

– А чи зверталися Ви до українських державних інституцій щодо вирішення питань про порушення прав українців у Криму, щодо актуалізації українського питання на півострові і т. ін.?

– Сьогодні очевидним є те, що звертатися до українських державних структур з вимогою чи проханням вирішити ці питання – не настільки ефективно, як, приміром, звернення до міжнародних інстанцій. Це вищий рівень, відтак тут питання вирішуються з більшим резонансом.

– Чи володієте Ви інформацією про долю фондів канадсько-українських бібліотек у Сімферополі й Севастополі? Адже саме зусиллями канадських українців свого часу ці бібліотеки почали функціонувати, та й фонди зібрані діаспорянами досить солідні: бібліотека в Сімфер-

рополі отримала 10000 одиниць книг і журналів, а бібліотека Севастополя – 12000 одиниць.

Чи знають українці Канади що з цими бібліотечними фондами?

– Наразі важко сказати, що там відбувається. Але маємо факт: усе те, що має індикатор чи маркер українського в Криму нищиться. Зразок функціонування українських бібліотек в нинішніх українсько-російських взаєминах яскраво демонструє нещодавній приклад з українською бібліотекою в Москві. Сьогодні бібліотеки стали не храмами знань, які потрібно зводити, а навпаки – об'єктами руйнації та нищення.

– Ви знаєте, що газета «Кримська світлиця» віднедавна працює в Києві. Свого часу це видання було ініціатором і співучасником різних освітніх і мистецьких заходів та конкурсів у Криму. Доцільно й правильно буде продовжити цю добру традицію. Як Ви оцінюєте можливість співпраці УВКР і «Кримської світлиці» в організації та проведенні мистецьких і освітніх конкурсів?

– На такі речі ми дивимось виключно позитивно і однозначно схвально. Ми готові до співпраці з вашою газетою і підтримуватимемо вас у реалізації пропонованих проєктів.

**РОЗМОВУ ВІВ
ЯРОСЛАВ САМОВИДЕЦЬ**

ПОДІЯ

ІГОР СВІТЛИЧАНИН

Інформаційні агенції вже розповсюдили інформацію з брифінгу, проведеного спеціальним доповідачем ООН з прав людини з питань ВПО Чалока Беяні 9 вересня в Українському кризовому медіа-центрі в Києві. У своєму слові спеціальний доповідач привітав створення Міністерства України у справах тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб та ухвалення Верховною Радою закону про внутрішньо переміщених осіб. Далі Чалока Беяні закликав уряд України сформувати всеосяжну стратегію для вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб

ВІДВЕРТА РОЗМОВА

та інтенсифікувати зусилля для вирішення проблем людей, переміщених з територій Донбасу і Криму.

Звісно, у такій кількості людей не може не бути проблем, пов'язаних з обстави-

нами того, як люди покидали своє житло і як вони облаштувалися в місцях тимчасового розміщення. Вивчення цих проблем – це основна частина роботи групи спеціального доповідача. З верес-

ня Чалока Беяні з колегами й помічниками завітали й до Пуці-Водиці, де зустрілися з активом тамтешньої переселенської громади.

Переселенці висвітлили три групи проблем, з яких

ДОВІДКА

Станом на 18 серпня Міністерством соціальної політики України поставлено на облік 1 млн 705 тис. 463 вимушених переселенців.

спеціальний доповідач виділив основні.

Наголошено й на тому, що люди не хочуть тут вікувати. По-перше, люди не хочуть вшати все на державу, але вимагають від чиновників на місцях витримувати норми закону про право українців на землю. Бо далі вже йде пошук фінансування тими, хто вирішив будувати житло на материк. Тут земля – основа, без якої про будівництво годі й марити. Третя група проблем – люди розуміють певну обтяжливість для за-

кладів тимчасового мешкання і певну неприродність ситуації з порядком виділення соціальної допомоги на компенсацію витрат закладів на їхнє утримання.

Під час зустрічі були присутні:

- Спеціальний доповідач ООН з прав людини з питань ВПО Чалока Беяні.
- Консультант Спеціального доповідача з юридичних питань Мартіна Катарина.
- Старший радник з питань захисту Агентства ООН у справах біженців в Україні Юг Бісо.
- Молодший польовий радник з питань захисту Агентства ООН у справах біженців Віра Шелест.
- Старший помічник з правових питань Агентства ООН у справах біженців Тетяна Ловцова (вона зробила це фото, і це саме та композиція: без облич).

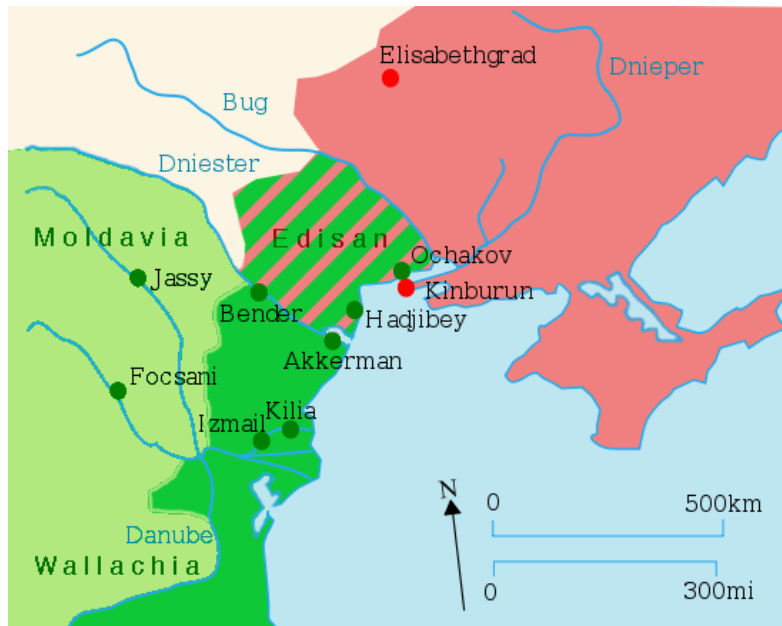
ІСТОРІЯ

**ЄВГЕН БУКЕТ,
ЧЛЕН ПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ
КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ**

Тривалий час історики незаслужено применшували роль південних теренів сучасної України у процесах її державотворення. У липні 1667 року, у відповідь на сепаратне Андрусівське перемир'я між Московією та Річчю Посполитою, гетьман Петро Дорошенко ініціював переговори з урядом Османської імперії про створення військово-політичного союзу. У січні 1668-го на старшинській раді в Чигирині було ухвалено рішення: «З обох сторін Дніпра жителям бути в з'єднанні й жити би осібно і давати дань Турецькому Царю і Кримському Хану, так само як і Волоський Князь платить, а щоб під рукою Великого Государя московського і Королівської Величності з цього часу не бувати»¹. 11 березня 1668 року на генеральній раді Війська Запорозького поблизу Корсуня офіційно проголосили про «підданство салтану» на зразок залежності від Порти Волоського й Молдавського князівств². Ця угода мала статус не менш значимий для української козацької держави, ніж сумновідомі Переяславські статті 1654 року.

А якщо зважати на те, що переяславські домовленості взагалі могли бути пізнішою московською вигадкою, то договір гетьмана Дорошенка з султаном Мегмедом IV взагалі мав визначальний статус для Війська Запорозького, адже згідно з ним визнавалася його державна незалежність. Принаймні усі майбутні правові акти не дають підстав у цьому сумніватися.

Зокрема, за Бучацьким мирним договором – угодою між Річчю Посполитою і Османською імперією, укладеною 18 жовтня 1672 року в місті Бучачі чи його околицях, вчергове підтверджувалася державна незалежність Війська Запорозького на чолі з гетьманом Петром Дорошенком. З румунських джерел також відомо, що територія української козацької держави за умовами Бучацького миру увійшла під юрисдикцію Браїльської (Проїлавської) митрополії Константинопольського патріархату і підпорядковувалася їй до 1793 року, коли в результаті другого поділу Речі Посполи-

ЩО НАМ ВІДОМО ПРО «КОЗАЦЬКУ» МИТРОПОЛІЮ?

тої була остаточно поглинута Російською імперією.

Браїльська митрополія Константинопольського патріархату – це православна митрополія на території Османської імперії, заснована в 1540–1550 роках. Її центром було місто Браїла на лівому березі Дунаю в Румунії. У 1751–1789 рр. резиденцією митрополита браїльського було м. Ізмаїл (нині Одеська область).

До Браїльської митрополії належали землі Добруджа, Буджа-

ка, Бендер, а після підписання Бучацького мирного договору 1672 року – Хотинська єпископія і всі православні території й парафії Правобережної й Лівобережної України, що перебували під протекторатом Османської імперії, зокрема, Ханська Україна (з кінця XVII століття так називали межиріччя Дністра і Південного Бугу), Олешківська січ та православні громади, що знаходилися на території Кримського ханства³.

Сучасний український історик Олександр Гуржій стверджує, що на підосманських теренах наприкінці 20-х – на початку 30-х років XVIII ст. запорожців загалом налічувалося майже 20 тисяч осіб⁴.

Дмитро Яворницький повідомляє, що духовенство підосманської України призначали почасти з Афін, а переважно з Єрусалима й Константинополя. До 1728 року в олешківських запорожців настоятелем усього військового духовенства був архімандрит Гавриїл, грек родом⁵. Додаткові підтвердження того, що у Північному Причорномор'ї була власна православна церква, яка підпорядковувалася Константинопольському патріархату аж до кінця XVIII століття, знаходимо у праці протоієрея Арсенія Гавриловича Лебединцева «Ханська Україна»

(Одеса, 1913). Так, митрополит Даниїл, який від 1751 до 1773 року мав кафедру в м. Ізмаїлі, у церковних грамотах підписувався «Даниїл, милостію Божою митрополит Проїлавія, Томаровський, Хотинський, всього узбережжя Дунайського, Дніпровського і Дністровського, і цілої України Ханської». Титулом українського митрополита підписувалися наступники Даниїла Іоаким (1773–1780) і Кирило (1780–1792)⁶.

Мотрин, Мошногірський, Медведівський, Жаботинський, Лебединський, Межигірський та інші козацькі монастирі були великими осередками православної церкви в Речі Посполитій. Про їхнє підпорядкування джерела згадують доволі непевно. Навіть Феофан Лебединцев у праці «Архімандрит Мельхіседек Значко-Яворський» стверджує, що здебільшого вони не належали до жодної з підмосковських єпархій, хоча підтримували зв'язки і з Києвом, і з Переяславом, а настоятелів отримували «з Молдавії, Валахії й Ханської України», тобто від Браїльської митрополії Константинопольського патріархату. Аналогічна ситуація була і в сільських парафіях. «Найбільша частина православних священиків висвячувалася в Валахії, – пише Ф. Лебединцев. –

Без усякої сторонньої рекомендації і без певної конкретної парафії, але на «вакансії». Висвячені у Валахії, Молдавії або в іншому якомуньбудь місці (Ханській Україні. – *Авт.*), з грамотою в руках цілими десятками по кілька років скиталися для себе парафій. Призначення священика до парафії залежало виключно від волі парафіян, але вимагалася згода місцевого землевласника, його губернатора або будь-якої іншої посадової особи. Вступаючи на парафію, священик укладав з парафіянами договір, в якому з точністю визначалася платня за богослужіння»⁷.

Саме через те що принаймні від часів Гетьмана Петра Дорошенка Військо Запорозьке мало власну православну митрополію, у церквах тих місцевостей, які в 1768 році захоплювали повстанці-коліїці, молилися не за короля і поміщиків, не за царя і синод, а «за запорозьке воїнство»⁸.

А Російська імперія системно винищувала документи про зв'язки Браїльської митрополії з Військом Запорозьким. Зрештою, ліквідувала її за умовами російсько-турецького Адріанопольського мирного договору 1829 року, хоча формально козацька митрополія існувала до 1840-го, а може й довше, у землях Подунав'я, де мешкали козаки, які не схотіли йти у московське ярмо.

ПРИЗНАЧЕННЯ СВЯЩЕНИКА ДО ПАРАФІЇ ЗАЛЕЖАЛО ВИКЛЮЧНО ВІД ВОЛІ ПАРАФІЯН, АЛЕ ВИМАГАЛАСЯ ЗГОДА МІСЦЕВОГО ЗЕМЛЕВЛАСНИКА, ЙОГО ГУБЕРНАТОРА АБО БУДЬ-ЯКОЇ ІНШОЇ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ. ВСТУПАЮЧИ НА ПАРАФІЮ, СВЯЩЕНИК УКЛАДАВ З ПАРАФІЯНАМИ ДОГОВІР, В ЯКОМУ З ТОЧНІСТЮ ВИЗНАЧАЛАСЯ ПЛАТНЯ ЗА БОГОСЛУЖІННЯ

- 1 Акты ЮЗР. – Т. VII. – С. 30–31.
- 2 Чухліб Т. Проти Москви разом із Туреччиною // День. – 2015. – 4 червня. – № 96. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ukrayina-incognita/proty-moskvy-razom-iz-turechchynoyu>
- 3 Ionel Manafu. Contribuțiuni la istoria Mitropoliei Proilaviei // Analele Brăilei. – Anul VIII. – nr.1. – Brăila, 1936. – Цит. за джерелом: https://ro.wikipedia.org/wiki/Mitropolia_Proilaviei
- 4 Гуржій О. Олешківська Січ (1711–1728 рр.) в російсько-турецько-польському трикутнику // Краєзнавство. – 2011. – №2. – С. 235.
- 5 Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків: у 3 т. – Т.2. – Львів: Світ, 1991. – С. 98.
- 6 Лебединцев А. Г., прот. Ханская Украина. – Одесса, 1913. – С. 5–6.
- 7 Лебединцев Феофан. «Мельхіседек Значко-Яворський» / за ред. Лавріненко Н. Передмова: Ластовський В. – Черкаси, 2012. – С. 11–12.
- 8 Букет Є. Іван Бондаренко – останній полковник Коліївщини. – К.: Стікс, 2014. – С. 37.

ЯРОСЛАВ САМОВИДЕЦЬ

10 вересня – День українського кіно. Як і в багатьох сферах культурного життя, в кіномистецтві до сьогодні залишається маловивченою роль України в зародженні та становленні Ялтинської кіностудії. Ще й нині це питання не має спеціальних розвідок у фахових працях, хоча, вже з огляду на ті поодинокі факти, довідки й фрагменти документів, ця роль є істотно недооціненою. Тож День українського кіно є приводом для висвітлення замовчених сторінок вітчизняної кіноіндустрії, які попри всі труднощі мали славні моменти своєї історії.

Етапним періодом, проривною хвилею в розвитку українського кіномистецтва став 1922 рік. Цього року творчою інтелігенцією засновано Всеукраїнське кінофотоуправління (ВУФКУ), і українське кіно починає заявляти про себе як про окрему галузь національного мистецтва. ВУФКУ об'єднало всю галузь, включаючи кіностудії, кінопрокат, кінопромисловість, кіноосвіту та кінопресу України та (увага! – ред.) Криму в період з 1922 по 1930 рік. Варто зазначити, що юридичний статус ВУФКУ отримав від Української економічної ради (*Українська економічна рада – орган, що розглядав питання відбудови та організації народного господарства України, складав річні промислові плани, регулював експортно-імпорتنі операції*). Тобто з бюджету тодішньої України виділено кошти на розвиток кіномистецтва і за ці кошти відбувалося зокрема й становлення та розвиток Ялтинської кінофабрики.

Мало того, у відбудову Ялтинської кінофабрики виділено коштів більше, ніж заплановано, оскільки після землетрусу 1927 року матеріально-технічна база зазнала руйнувань, відтак потребувала додаткового позапланового фінансування.

У підпорядкування ВУФКУ було передано близько 600 кінотеатрів України та Криму, а також кінофабрики в Києві, Ялті, Одесі. Виникає природне запитання: а чому вже у 20-х роках ХХ століття Україна відає і розпоряджається базою Ялтинської кіностудії (тоді Ялтинська кіностудія називалася Другою кінофабрикою ВУФКУ)? Та очевидно, що з точки зору економіки, географічної близькості, інфраструктурної оперативності... Крим так чи так мав значно більші зв'язки з Україною, ніж те, що сьогодні часто заявляють деякі «історики».

Завдяки діяльності членів ВУФКУ Ялтинська кінофабрика стала

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО КІНО

ПРИХОВАНІ СТОРІНКИ ЗНАНОСТІ: ВСЕСВІТНЬО ВІДОМА / НЕВІДОМА ЯЛТИНСЬКА КІНОСТУДІЯ

самодостатнім осередком, де вже можна було знімати кіно, яке цілком задовільняло потреби тодішнього глядача. До цього часу в Ялті повноцінної кіностудії / кінофабрики не існувало. Тобто, ВУФКУ отримав у розпорядження від Української економічної ради ательє та кіноконтори Єрмольєва та Ханжонкова у Ялті, а вже згодом в Криму з'являється своя кінофабрика.

На кінофабриках ВУФКУ відбувається формування й ґрунтовне оновлення матеріально-технічної бази. Саме зусиллями членів Всеукраїнського кінофотоуправління Ялтинська кінофабрика якісно оновилася і не відставала від інших українських кінофабрик. Дослідники історії радянського кіно під-

креслювали, що до ВУФКУ Ялтинська кінофабрика – це, власне, і не фабрика, а примітивне, напівзруйноване і пограбоване ательє. Його реконструювали, наповнили матеріально-технічною базою і перетворили на кінофабрику. Так, у журналі «Кіно» вміщено статтю під назвою «На Ялтинській кінофабриці», де зазначено: «Фабрика має удосконалену знімальну і освітлювальну апаратуру, підсобні підприємства, розширена й забезпечена випробуваним складом кінопрацівників, закінчується перебудова лабораторії, що має апарати найновішої конструкції».

У 20-ті рр. українське кіно поступово заміщує на ринку кіномистецтва закордонні картини, які до цього часу домінували на телекранах країни. До кінця 20-х років ХХ століття вітчизняне кіномистецтво з нуля піднялося до рівня конкурентоздатного і зайняло чільне місце у світових кінопрокатах. Дослідники історії кіно зазначають: «Якщо за єдиний економічний критерій взяти принципи самофінансування, то через три роки ВУФКУ стає другою за потужністю державною кінофірмою в СРСР після «Союзкіно». Над успіхом цього проекту працювало широке коло україн-

ської інтелігенції та, з огляду на брак професійних режисерів, фахівці з інших країн. Участь в проєктах ВУФКУ взяли передусім українські письменники й театральні діячі, творча інтелігенція українських культурних центрів.

Завдяки зусиллям українських діячів про Ялтинську кінофабрику знали в Німеччині, Великобританії, Франції, Чехії тощо, оскільки за кордоном проходили покази українських кінострічок. Мало того, провідні бібліотеки зарубіжних країн одержували часопис «Кіно», сторінки якого відображали життя українського кіно. Масштаб розвитку українського кіномистецтва того часу демонструє цитата з журналу «Кіно»: «Усі фактори говорять про те, що Україна через свої природні, технічні й матеріальні можливості протягом найближчих років стане центром радянської кінематографії». Знаменно, 1926 Україна стає другим після США постачальником кінофільмів для Німеччини. Фільми, зняті на Ялтинській студії, користуються неабияким попитом у світі. Кінокартини ВУФКУ експортуються до США, Японії, Німеччини, Іспанії, Франції, Італії тощо, де створюють широкий резонанс.

Аж до 1926 року, поки не почала активну роботу Київська кінофабрика, центрами української кінопродукції були Одеська та Ялтинська студії.

Найплодотвіщим режисером Другої кінофабрики був Володимир Гардін. Знаменно, в одному із кінофільмів, що створений на спільних базах Першої та Другої кінофабрик, «Остап Бандура» (1924) востаннє на телеекрані з'явилася легендарна українська акторка Марія Заньковецька. У свої 70 років акторка зіграла роль матері головного героя. Критики одностайні, що в цьому фільмі гра М. Заньковецької цілком природна і художньо вмотивована. Очевидно, що як і в театрі корифеїв, у становленні й розвої українського кіно сильно відчутний фольклорний струмінь, який жодним чином не применшує якості тодішнього вітчизняного кіно, яке легко конкурувало з подібними стрічками французьких чи німецьких режисерів.

Незалежний розвиток української кіноіндустрії тривав недовго, фактично до 1929 року. Епоха розстріляного відродження не минула й кіно. У листопаді 1930 року ВУФКУ було реорганізовано в «Українафільм» і підпорядковано «Союзкіно», а незабаром узагалі припинила своє існування.

Другу кінофабрику ВУФКУ (Ялтинська) ще 1928 передають до складу новоствореної організації «Востоккіно», створеної з метою усунення з кіноринку фільмів низької якості. Такі фільми знімалися тоді кінокомпаніями «Чувашкіно» та «Німкіно». Шляхом об'єднання цих компаній і включенням до їх складу Ялтинської кінофабрики відбулося створення «Востоккіно». Метою цієї організації була допомога східним республікам в становленні й розвитку кіноіндустрії. Виробництво ж фільмів мало відбуватися на матеріалах історії і сучасності малих народів РСФСР.

Таким чином, солідний потенціал Ялтинської кінофабрики, який зародився в руслі українського кінематографа, згодом був розтрачений, а для збереження Ялтинської кіностудії остання переживала близько шести переподпорядкувань.

Нині майно Ялтинської кіностудії уже вдруге націоналізовано: вперше націоналізація пройшла на підставі декрету Леніна, а вдруге – у 2014 р., в руслі всіх тих скандальних кримських подій. Після першої націоналізації знадобилися зусилля України для розквіту Ялтинської кіностудії, а після другої...

УКРАЇНА СТАЄ
ДРУГИМ ПІСЛЯ США
ПОСТАЧАЛЬНИКОМ
КІНОФІЛЬМІВ ДЛЯ
НІМЕЧЧИНИ. ФІЛЬМИ,
ЗНЯТІ НА ЯЛТИНСЬКІЙ
СТУДІЇ, КОРИСТУЮТЬСЯ
НЕАБИЯКИМ ПОПИТОМ
У СВІТІ

КОЛИ ПОВЕРНЕТЬСЯ «АЛІМ»?

**ОЛЕКСАНДР
ЯРОШЕВСЬКИЙ**

Героями пишуться нації. Полководці і мореплавці, багатирі і ... дотепники, співці і подвижники... а навряд чи є більш популярний герой ніж шляхетний розбійник!

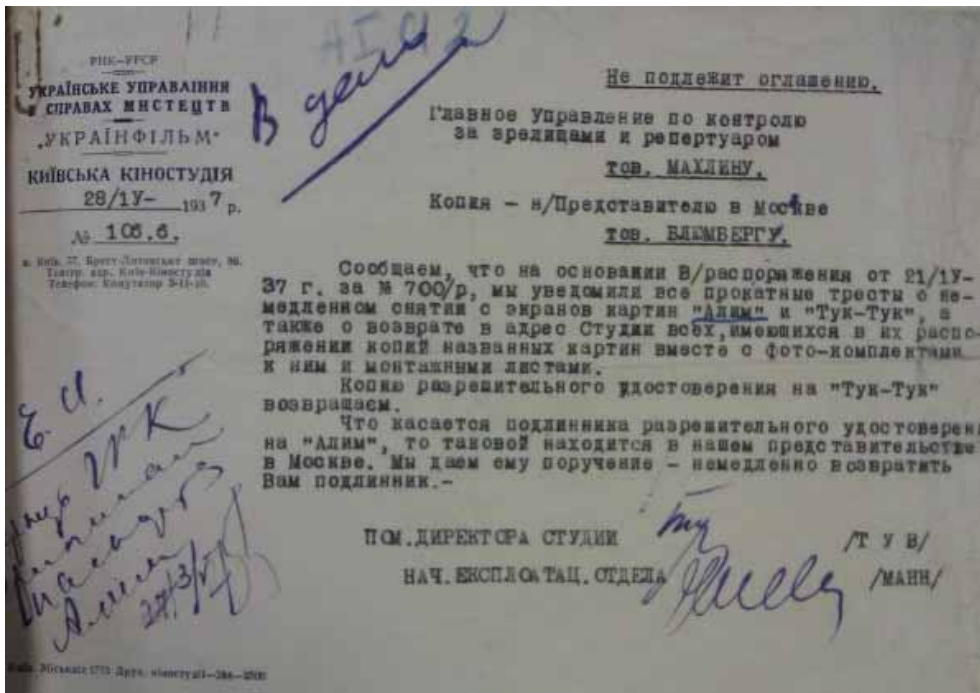
У багатому фольклорі кримської людності постать розбійника Аліма займає особливе місце. Це не тисячолітній Робін Гуд з вагачою, це не середньовічний проводир селянських армій, це – одна людина, в історичності якої немає жодних сумнівів. Майже ровесник Тараса Шевченка, репресований владою того ж самого Миколи I, втілення народного духу справедливості й боротьби.

Не дивно, що він став героєм не тільки народних оповідей, а й книжок, кінофільмів. Є інформація, що ще 1910 або 1912 року було створено кіно про Аліма, але не збереглося не тільки стрічки, а й бодай якоїсь ще інформації про цей витвір раннього кіномистецтва.

Далі, 1916 року було створено фільм «Алим – кримський разбойник», в його основі досить сентиментально-романтичний сюжет однойменного роману російського белетриста Н.А. Попова 1895 року, де Аліма ще й підступно вбивають. Цей фільм зберігся фрагментарно, і можна тільки припустити, що він міг бути знятий у Криму, бо певна база вже була в Ялті... втім, приміром, у Криму 1908 року французи знімали фільм «Стенька Разін», тож обличчю здогадки і трошки про власне Аліма.

Хто проїжджав трасою Сімферополь-Сали, де в Салах розходяться дороги на Судак і на Старий Крим, не міг не звернути увагу на незвичайний пам'ятний знак на повороті з шосе до села Копюрликой, що в другій половині минулого століття перейменовано було на Черемисівку. В цьому селі

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО КІНО

Алім Азамат-оглу і народився, 1816 року. Далі зовсім не легкі дитинство та юність, але цей тягар не вгамував ані гострого розуму, ані природної кмітливості героя... Далі – романтична історія, далі – підлаштована пихатими багатіями кримінальна ситуація, ув'язнення і – солдатчина. Людина чесна, Алім чесно тягнув солдатську лямку в Бобруйській фортеці, сподівався на те, що зараз називається умовно-достроковим звільненням... Умовою була згода караїмської гро-

мади Карасубазара прийняти хлопця під опіку, але була відмова, бо люди там не перемінилися за 4 роки Алімової служби. Кажуть, сказав Алім: «Як ви мене, чесну людину боїтеся, мов злодія – то я й буду справжнім злодієм!». Він втік із фортеці, і ось... з'являється в Криму шляхетний розбійник Алім, за народним прозиванням – Айдамак.

Третій фільм про Аліма почали знімати в Криму наприкінці 1925 року. Це був специфічний період нашої історії, в пошуках форм спі-

віснування людності в новостворених більшовиками адміністративних одиницях, з яких складалася відтворена під червоним вже прапором імперія, було проголошено «коренізацію», спрощено кажучи – спроба залучити національний потенціал до розвитку суспільного життя. Створювалися абетки для націй неписьменних, писмо носіїв мусульманських культур переводилося з арабської в'язі на кирилицю, письменники поспіхом створювали героїчні епоси

про, звісно ж, національних борців проти царату.

Постать Аліма на таке геть годилася. Він, чий життєвий шлях розчиняється без відому десь в середині минулого століття – чи то вмер невдовзі на царській каторзі, чи таки втік з етапу й довго мирно жив собі в Стамбулі господарем невеличкого хану – достеменно не відомо, а народ його запам'ятав і продовжував любити...

І крім старого роману – вже була й стала легенда, яку, 1925 року було перетворено на п'єсу кримськотатарським поетом, режисером і драматургом Ігчі Умером.

Це були дивні часи, зваблені більшовиками нації виплескували свій творчий потенціал у мистецтві й культурі, плекали плани національного розвитку – так, у «великій родині народів-братів»... У Російській Федерації власного клопоту вистачало в царині «культурної розбудови» – тож на допомогу кінематографістам Ялтинської кіностудії призначили Україну. В Україні тоді створювалося ВУФКУ, Перша кінофабрика цієї організації була в Одесі, а Друга кінофабрика – в Ялті.

Сценарій до кінофільму «Алім» написав Микола Бажан. Знімав відомий режисер Георгій Таскін. Сюжет був, на догоду вимогам часу, «революціонізований», за сценарієм революціонера прізвище було, до речі, Петренко.

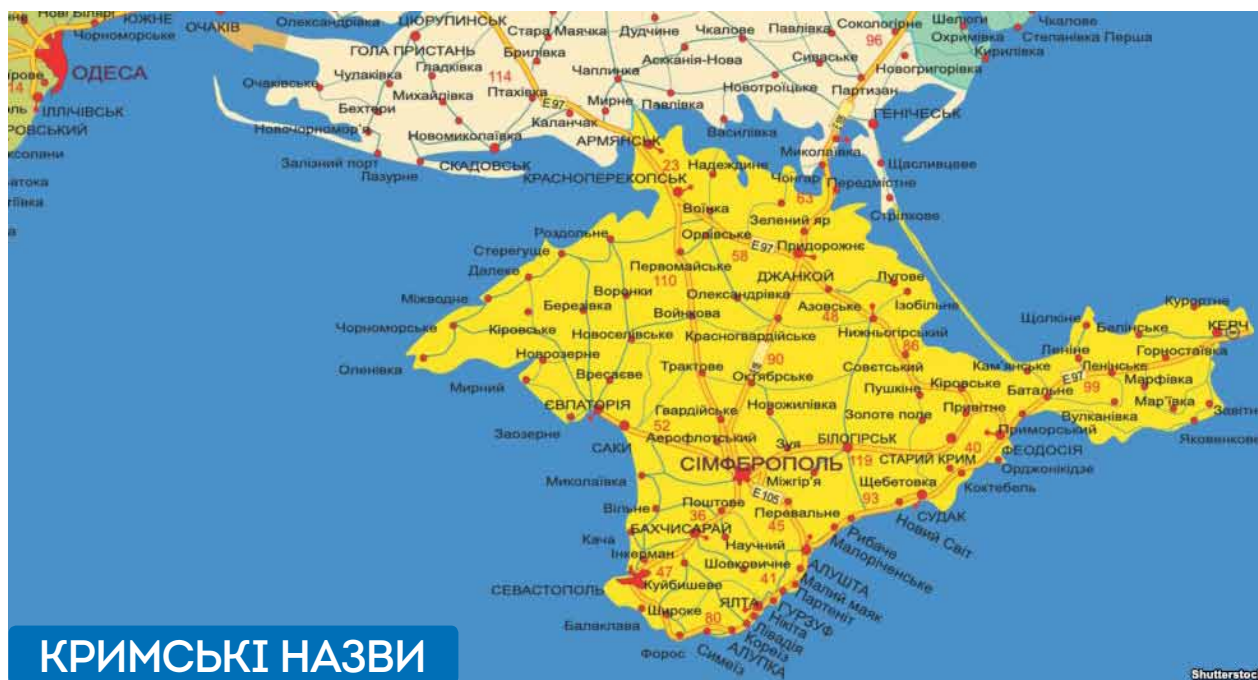
Фільм став сенсацією 1926 року. Перший кримськотатарський національний фільм, фільм про улю-

бленця народу, легенда зовсім не давнього минулого! І фільм якісний, бо глядача задешево не купиш, а фільм купували й за кордон, показували в Берліні й Парижі, Мадриді й Мілані... 1935 року перемонтували, а 1937 – заборонили і знищили. Хайрі Емір-заде, виконавець ролі Аліма, пережив війну й помер у поневір'ях наприкінці 50-х як чоботар десь у Баку...

Далі пройшло ціле життя – більше 70 років. І ось – диво! Колекціонер Нізамі Ібраїмов передає кримським телевізійникам знайдену ним в архіві Держкінофонду Російської Федерації (колишній «Госкінофонд СРСР») копію того самого фільму «Алім» 1926 року! Був 2013 рік, жовтень. Рукописи, звісно, не горять. Люди старшого віку пам'ятати можуть, як горить справжня целулоїдна кіноплівка: майже як порох! А фільм вцілів, його іноді, до принагідних дат, демонструють, і вже бачили його не тільки в Криму, а і в Одесі, і зовсім недавно в Києві.

Фільм «Алім» – німе кіно, але життя не мовчить. І ось 21 січня 2014 року відомий український актор і кінорежисер Ахтем Сейтаблаєв поділився з журналістами планами щодо зйомок нового фільму «Алім». Від побутової, по суті, мелодрами фільму 1916 року, від революційної патетики фільму 1926, актуальних для свого часу, сьогодні годі сподіватися успіху. Але є багатство на всі часи – живе, глибинне життя народу. У планах режисера «Хайтарми» було в новому фільмі «крізь історію однієї людини показати, життя населення півострова всередині XIX століття». «Перлина цієї історії в тому, що ми можемо більш широко поговорити про взаємовідносини різних громад у конфесійному й національному плані. Мрію показати цю історію упродовж півтори-двох годин».

Зйомки планувалося розпочати навесні 2015 року...

УКРАЇНСЬКІ ТОПОНІМИ КРИМУ

СВГЕН РЕГУШЕВСЬКИЙ

В офіційній російській, а згодом і радянській науці проблема «Україна та Крим» розглядалася тільки у плані стосунків Росії з Кримом. Однак, як свідчать історичні факти та документи, українці мали близькі стосунки з Кримом, жили в Кримі задовго до приєднання України до Росії. Як свідчить турецький мандрівник та історик, автор 10-томної «Книги мандрів», Евліе Челебі, за переписом 1666 р. в Кримському ханстві проживало 1 мільйон 120 тисяч чоловік. З них – майже 920 тисяч козаків (тобто – українців), серед яких 120 тисяч дівчат та 200 тисяч дітей.

У XIV ст. в Кафі (Феодосії) діяла православна церква, а в XVII-XVIII ст. на землях Кримського ханства було біля 50 зимівників та ін. козацьких (тобто українських) поселень. За переписом 1897 р. (100 років тому) у Таврійській губернії домінуючою етнічною групою були українці.

Перший після 1917 р. перепис населення у Кримі (1921 р.) мав чітке політичне підґрунтя: всі українці в Кримі були записані росіянами. Лише в 1926 році за переписом знову появились в Кримі українці, в 1930 р. в Кримі функціонує 10 українських сільрад, а в 1939 р. уже засвідчується українців понад 150 тисяч. Однак ця цифра не відповідає дійсності, як і дані перепису 1989 року, за яким в офіційних джерелах давалось три цифри – 625, 725, 900 тисяч. Реально ж у Кримі проживало перед війною і сьогодні проживає понад 1 мільйон українців. Згідно із сумною статистикою серед заги-

блих в останній війні кримчан майже 80% – українці.

Наявність такої кількості українців, які постійно проживали і проживають у Кримі, позначилась і на топоніміці.

В українській топоніміці Криму чітко виділяються дві історичні групи: топоніми, які існували до 1954 року, та топоніми, які виникли після приєднання Криму до України.

До найдавніших українських топонімів належать більшість таких, які пов'язані з указівкою на місцевість. Це назви сіл: Глибокий Яр, Зелений Яр (два села), Білоглинка, Левадки, Балки, Карпова Балка, Затишне, Вишняківка, Копані. Майже два століття існує село Мазанка, яке засноване, за переказами, відставними козаками Черніговського полку, який брав участь у війні Росії за Крим. Українськими традиційно вважаються села Зоряне, Зоря, Колоски, Чоботарка (два села), Червоне.

Деякі українські хутори в Кримі – це залишки колишніх козацьких зимівників. Майже всі вони, які не розрослися в села, зруйновані. Це такі: Баштанівка, Великий (Большой) Кут, Великий (Большой) Яр, Козачий Яр, Малий Яр, Горлиця, Запорізьке, Козаче (два села), Зелений Гай, Отари, Покоси, Калачі, Криничне, Кринички, Лепетиха, Хмельницьке і ін.

До нових українських топонімів, які з'явилися після війни, належить більшість назв т.з. переселенських сіл. Ряд назв з'явилися на відзнаку відомих дореволюційних українських письменників та діячів, а також українських діячів радянських часів: Богданівка, Дорошенкове, Шевченкове, Осипенко, Литвиненкове, Бабенко-

ве, Бондаренкове і ін. Значна частина нових назв вказує на попереднє місце проживання першопоселенців: Дніпровка, Вінницьке, Українське, Українка, Полтавка, Полтавське, Лебединка, Шепетівка, Сумське, Ніжинське і ін.

Основну масу давніх українських топонімів Криму становлять топонімізовані загальновоживані слова: Калачі, Балки, Ставки, Кринички, Копані, Левадки, Покоси, Колоски, Вишелки, Отари, Яр, Кут, Гай, Мазанка, Горлиця, Зоря і ін. Деякі із цих назв мають при собі конкретизуючі прикметники, що вказують на особливості чи приналежність: Яр (Глибокий, Зелений, Малий, Козачий), Кут (Великий), Балка (Карпова, Глибока) і ін. Меншу групу серед цих топонімів становлять субстантивовані прикметники, які колись входили до двослівної назви: Козаче, Запорізьке, Криничне, Хмельницьке, Чумакове (колись «Козаче Село», «Чумакове Село» і ін.).

Переважна більшість нових українських топонімів Криму – це субстантивовані прикметники з первісним значенням присвійності (Шевченкове, Дорошенкове, Бондаренкове і ін.) та приналежності (Вінницьке, Українське, Полтавське, Сумське, Ніжинське і ін.).

Отже, традиційні, всесторонні стосунки України з Кримом із найдавніших часів, постійне проживання на території півострова українців, спричинили до утвердження в топоніміці Криму значної кількості українізмів.

ІНФОРМАЦІЮ ВЗЯТО:
КУЛЬТУРА НАРОДОВ
ПРИЧЕРНОМОР'Я. – 1997. – № 1.

ВИШИТА ДОРОГОЦІННІСТЬ

НАШ АРХІВ

Про цей фартушок голова Союзу українок Севастополя Богдана Прощак на виставках української вишивки, пропагуючи народні традиції, завжди розповідає особливо схвильовано. У середині 90-х років його подарувала тітка чоловіка, колишня зв'язкова УПА, яка берегла запаску всі ці роки, і розповіла її історію.

Над цим художнім твором довго працював Грицько Данилюк із села Багатківці Тернопільського району Тернопільської області. Чотирнадцятирічний хлопець мав хворобу і не міг рухатись, а вишивав прегарно. Було це у далекому 1939 році. Коли в село прийшли ненависники України, більшість людей утекли в ліс, а він залишився вдома. Грицько жорстоко били і катували, і він за кілька днів помер.

Богдана Михайлівна сама вишиває і сумнівається, що знайдуться такі умільці, які могли б повторити ці досить складні візерунки. Вона бачить, що тут символічно зображені багато церков, вона читає орнамент, що, начебто, люди тримаються за руки, а між ними – кольори українського прапора. Пані Богдана каже, що зараз майстрині часто-густо вишивають по

заздалегідь зроблених на канві заготовках, а тут маємо приклад полотна, яке в селі традиційно робили з конопель. Особливо вона наголошує на високому художньому смаку юного Грицька, який так вдало підібрав нитки за кольорами.

Захоплено відгукується про вишитий фартушок і майстрині, які фотографують ці узори, щоб зберегти і використати цей унікальний орнамент, що несе глибинну і давню сутність високої української культури.

ІГОР СВІТЛИЧАНИН

З 12 вересня мусульмани всього світу починають відзначати Курбан-байрам. З нагоди початку святкування Президент України офіційно привітав мусульман України. Українські мусульмани відзначають головне ісламське свято в Києві, Львові, Вінниці, Дніпрі, Генічеську, Новоолексіївці тощо. Заходи, приурочені до свята організує Меджліс кримськотатарського народу та Товариство культури і взаємодопомоги кримських татар.

У мечеті Ар-Рахма в Києві відбувся ранковий намаз. Обов'язковим обрядовим дійством свята Курбан-байрам є обряд жертвопринесення, який також мав місце в ході святкування. Віруючих пригощали святковими стравами та солодощами. Сама назва свята Курбан-байрам тюркського походження, яке арабською звучить так: Ід аль-адха. Назва цього свята перекладається як «свято жертви».

У Криму, де проживає найбільша кількість мусульман України, тамтешнім «керівництвом» цей день визнано офіційним вихідним. З нагоди святкування нинішній «голова» Криму у своїй промові зокрема відзначив: «Курбан-байрам уособлює гуманізм

ЗНАМЕННА ДАТА

«ГОСУДАРЕВИМ» СЛОВОМ, АЛЕ НЕ ДІЛОМ

і духовну чистоту, шанобливе ставлення до старших, співчуття до знедолених. Ці святкові дні наповнені особливою турботою про тих, хто потребує допомоги і підтримки». Крім цих слів на сторінках кримських ЗМІ можна знайти цілу низку привітань інших «державних посадовців». Але різким дисонансом усього цього святкового дійства звучать слова Ільмі Умерова, які виклика-

ли хвилю обурення в медіа у переддень свята. Так, 11 вересня 2016 р. на своїй сторінці у Facebook заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Ільмі Умеров написав: «Сьогодні мені стало відомо, що жителі 6 мікрорайону в Бахчисарай хотіли провести захід, присвячений Курбан-байраму, на території мечеті в суботу, 17 вересня. Однак Муфтії Криму Е. Аблаєв категорично заборонив голові

релігійної громади дати дозвіл на проведення цього заходу, послаючись на ФСБ і т. зв. міністерство внутрішньої політики». Дисонанс – це м'яко кажучи. З одного боку заяви «офіційних» держслужбовців рясніють гарними епітетами, спрямованими на показ шанобливого ставлення до мусульман Криму, а з іншого боку – дії і бездіяльність цих же «держслужбовців» підтверджують зовсім протилежне.

У той час, як весь мусульманський світ перебуває у святковому настрої, кримські татари в Криму навряд чи можуть належним чином відчутися всю насолоду урочистого дійства, що є одним із головних у мусульманському календарі свят.

Парадокс: ми вас вітаємо, але не дозволимо вам святкувати. Хто пояснить: як бути кримськотатарській громаді? Говорити одне, робити інше, а дума-

РЕДАКЦІЯ
«КРИМСЬКОЇ
СВІТЛИЦІ» ВІТАЄ
ВСІХ МУСУЛЬ-
МАН ЗІ СВЯТОМ
КУРБАН-БАЙРАМ
І БАЖАЄ, ЩОБ
ВАШІ МОЛИТВИ
БУЛИ ПОЧУТІ
ВСЕВИШНІМ, ХАЙ
ЙОГО БЛАГО-
СЛОВЕННЯ СХО-
ДИТЬ НА ЦЕЙ
СВІТ, А МИЛО-
СЕРДЯ, ТЕРПИ-
МІСТЬ І ТУРБОТА
СТАНУТЬ ОРІЄН-
ТИРАМИ МИР-
СЬКОГО ЖИТТЯ

ти ще інше – це стан шизофренії. Шизофренія це чи тільки її перші симптоми? Тут без консультації психіатра важко точно встановити, що це конкретно. Думається, цей стан має і логічне пояснення, яке лежить в іншій площині – «вибори». Справа в тому, що в Криму на 18 вересня заплановане проведення «виборів», а майже паралельне відзначення свята Курбан-байрам відверне увагу від цих «виборів». Тож доведеться кримськотатарській громаді переживати (усі 5 значень слова «переживати» мають місце в цьому контексті) цей час із невимовним «як нам бути?».

ДЕ ПОДІЛИСЯ
КРИМСЬКІ
АБІТУРІЄНТИ?

ОСВІТА

Початок нового навчального року приніс інформацію щодо долі кримських абітурієнтів. Ця інформація викликає багато запитань, як і минулого року («Кримський рахунок або куди зникли тисячі кримських випускників?», «Крымский Минобраз увлекся статистической эквилибристикой», «Прощайте кримські ВУЗи: вища освіта на півострові не в фаворі»).

І ось, на початку вересня під час прес-конференції міністр освіти тимчасово окупованого Криму Наталія Гончарова заявила, що до вишів інших суб'єктів федерації (вищих навчальних закладах в Російській Федерації)

вступило біля 1300 кримчан. Багато це чи мало складно сказати, проте у 2016 році школи анексованого Криму випустили біля 10200 учнів та учениць (стільки випускників писали обов'язковий підсумковий диктант). Для них кра-

їна-окупант виділила 18 000 бюджетних місць. Але це не саме важливе. Потрібно звернути увагу, що минулого року, під час засідання Ради Міністрів окупованого Криму, ця ж міністерська очільниця повідомила, що до вишів материкової частини Росії вступило 2500 кримських дітей. Так що висновки робіть самі.

На прес-конференції колобарантський міністр освіти повідомив ще декілька цікавих фактів. По-перше, це те, що до вишів Криму вступило 600 росіян (в минулому році таких було 300) та 200 іноземців (в основному це представники Узбекистану та Індії). І що саме цікаве – наприкінці серпня з'явилася інформація про недобір до окупаційного Кримського федерального університету. Вини-

кає питання, а де ж поділися випускники? Адже окрім 1300 кримчан в Росії та декількох сотень в Україні на окупованому півострові повинно було залишитися ще декілька тисяч випускників.

Другу цікаву новину, яку повідомила Н. Гончарова на все тій же прес-конференції знову ставить запитання. Міністерша повідомила, що набір до професійно-технічних закладів анексованого Криму продовжено. І це при тому, що минулого року був ажіотаж в кримській ПТУ і окупаційна влада терміново збільшила на 1000 кількість бюджетних місць. От і виходить, що не все в порядку в «Кримському королівстві».

ІНФОРМАЦІЯ НАДАНА
ІА «ГОЛОС КРИМУ»

КНИГА ПІД ЗНАКОМ КРИМУ (З НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА С. КОЧЕРГИ)

УКРАЇНСЬКА ІФІГЕНІЯ

ДРУГИЙ КРИМСЬКИЙ ПЕРІОД У ЖИТТЄПИСІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ (1897 – 1898)

Майже на цілу весну 1897 року недуга прикувала Лесю Українку до ліжка. Поетеса не корилась, мужньо зносила болі й не втрачала оптимізму. Поступово вчилася знову ходити й плекала сподівання на цілющий Крим. Супроводжувати Лесю Українку випало тітці О. Тесленко-Приходько, чому небога щиро зраділа. Свого часу дев'ятирічна Леся Українка присвятила їй свій перший вірш «Надія».

Обрала Леся Українка за власним бажанням Південний берег Криму, втішаючись заздалегідь затінком зелені десь на сонячній «просторині між Ялтою й Алушкою».

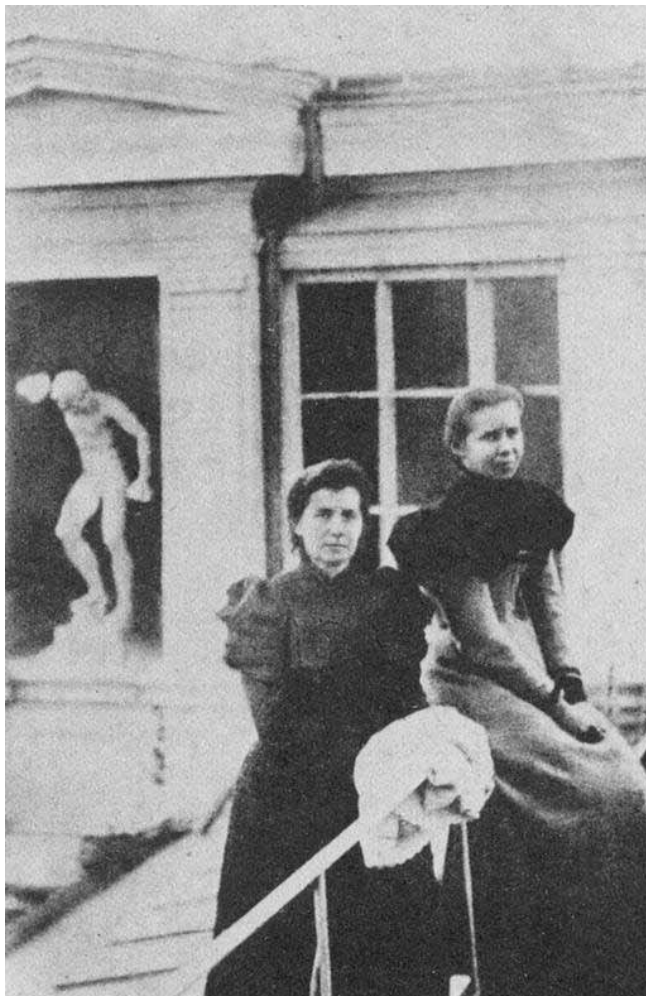
Після двох тижнів відпочинку здоров'я Лесі Українки значно покращилося, дошкуляла лише хвора нога. Поступово засмагла, як жартувала сама, стала барви «terracota». Літні дні линули стрімко. Після закінчення «сезону» Леся Українка, відчувши благочинний вплив Криму на її самопочуття, вирішує «зачочити» себе в татарському краю на довгий час.

Восени курортна метушня в Ялті швидко пішла на спад. Ті, хто залишався, стягувалися в центр міста. Леся Українка все більше переконувалася в тому, що їй варто переїздити в тепліше місце.

У жовтні Леся Українка повідомляє рідним свою нову адресу: «Ялта, Катерининська вулиця, дача О. Ліщинського» (нині музей поетеси). Будинок спорудив у 1884-1885 роках відомий ялтинський архітектор П. Терембов для барона А. Жоміні. Пізніше це помешкання

придбала Є. Дементьєва, що згодом вийшла заміж за ялтинського присяжного О. Ліщинського.

У той час листи стали єдиним засобом зв'язку зі світом для Лесі Українки, по чернечому усамітненої над морем. Нині ці списані рукою поетеси аркуші паперу перетворилися в безцінні документи, із яких її життя постає день за днем перед читачами. З епістолярної спадщини Лесі Українки дізнаємося, що вона займалася рукоділлям, зрідка ходила в театр, давала приватні уроки двом ялтинським гімназистам, яких називає «Микосями», оскільки так в сім'ї Косачів називали молодшого брата. Із кожним днем ставала все важчою ноша самотності й ностальгії. А на душевну розпуку чуйно реагувало фізичне самопочуття. Із нетерпінням поетеса чекала кожної звістки від родичів і друзів, що були для неї «живим голосом серед пустки». Епістолярні рядки дають зрозуміти, яку колосальну силу волі проявила ця сильна духом письменниця, що переконувала себе й усіх довкола: «не можна, гріх бути інвалідом». Але водночас не

Олена Пчілка і Леся Українка. Ялта (Крим). Фото грудня 1897 – січня 1898 р.

раз переживала такі болісні моменти безнадії, про які могли знати лише найближчі. На дачі Ліщинських поетеса зустріла зиму, що в Криму, до того ж зі снігом, здавалася неприродною, по-театральному декоративною. Услід за снігопадом прилетіла новина, тепла й сонячна: в Ялту вирішила приїхати О. Пчілка, щоб донька на Різдвяні свята не почувала себе «пролетарськи-одиною». Уже через тиждень Леся Українка фотографується з матір'ю в ялтинському фотоательє Ф. Орлова, що також було розташоване неподалік від дачі Є. Ліщинської. Ще одна світлина, що залишилася пам'яткою про ялтинське

Різдво 1898 року, зроблена через кілька днів. На ній О. Пчілка й Леся Українка на порозі нового помешкання, яке відразу знайшла мати для доньки, намагаючись влаштувати її більш ком-

ЦІКАВО, ЩО ПІЗНІШЕ, З ЛЕГКОЇ РУКИ М. РИЛЬСЬКОГО, ІФІГЕНІЄЮ СТАЛИ НАЗИВАТИ САМУ ПИСЬМЕННИЦЮ, ПРИРЕЧЕНУ ЧЕРЕЗ ХВОРОБИ НА РОКИ ВИГНАННЯ

фортно. Це була вілла з поетичною назвою «Іфігенія».

Наприкінці ХХ століття її по праву можна вважати окрасою вулиці Виноградної (тепер вулиця А. Чехова): двоповерхова споруда з просторим балконом, колонами й портиком, прикрашена копіями античних скульптур, спеціально замовлених у Греції...

Уже з першого листа, написаного на віллі, стає зрозуміло, що Леся Українка мимоволі порівнює себе з Іфігенією, іменем якої було названо помешкання. Образ героїні давньогрецьких міфів, доньки царя Агамемнона бентежив багатьох митців, у тому числі таких славнозвісних, як Есхіл, Софокл, Й. Гете. Іфігенія в мистецьких творах стала символом ностальгії, невгасимої туги, яку сповна пізнала сама Леся Українка. То ж не дивно, що незабаром поетеса почала писати драматичну поему «Іфігенія в Тавриді».

Як відомо, давньогрецька тематика й надалі буде однією з найулюбленіших у кримських творах Лесі Українки.

Письменниця не завершила твір «Іфігенія в Тавриді», але в кримському доробку він посідає виключне місце, бо, власне, з нього Леся Українка починається як драматург, а згодом драматичні поеми стали вершиною її самовираження.

28 травня 1898 року вона сіла на пароплав, що прямував до Одеси. Із Ялти поетеса привезла рукописи – сторінки своїх майбутніх книг. Усі вірші, написані в Криму, вона об'єднала в цикл «Кримські відгуки». Туди ж увійшла драматична сцена «Іфігенія в Тавриді». Восени вона почала готувати до друку свою другу поетичну збірку, яка вийшла в світ у жовтні 1899 року під назвою «Думи і мрії» (Львів, бібліотека «Видавничої спілки»). У ній уперше надруковано цикл «Кримські відгуки», що складався з семи творів.

Однак перебування в Криму залишило слід не лише в поезії й драматургії. Ялтинські відлуння знайшли місце й у прозі Лесі Українки. У нашому місті вона задумала оповідання «Над морем» про курортну публіку кінця ХІХ ст. у Криму і, мабуть, саме тут розпочала роботу над ним. Остаточне оповідання закінчено в листопаді 1898 року, а вперше опубліковано в журналі «Літературно-науковий вісник» (1901, Кн. 1). У 1911 році «Над морем» передруковано в новій книзі творів Лесі Українки.

Не можна оминати ще одну ялтинську подію – тут відбулося знайомство з С. Мержинським, якому судилося відіграти виняткову роль у житті й творчості Лесі Українки. Колишній студент Київського університету С. Мержинський був людиною різнобічних інтересів; м'який і щирий у стосунках із людьми, він легко завойовував симпатію своєю інтелегентністю; цікавився театром, перекладав з англійської мови.

Після повернення з Криму поетеса зупинилася в Гадячі, що на Полтавщині, куди до неї приїхав С. Мержинський. Думки про нього наснажували поетичні рядки Лесі Українки. Найбільше творів, де просвічується його образ, поетеса написала біля смертного одра свого друга, в Мінську. Прощання з С. Мержинським надихнуло Лесю Українку на створення лірико-драматичної поеми «Одержима», що була написана за одну трагічну ніч. Шедеври інтимної лірики поетеси також присвячені йому. Отож справедливо можна вважати, що зустріч у Ялті стала для Лесі Українки доленосною.

ПУБЛІКУЄТЬСЯ ЗІ СКОРОЧЕННЯМИ, ПОВНИЙ ВАРІАНТ СТАТТІ НА САЙТІ EDUCRIMEA/ ОСВІТА ДЛЯ КРИМУ

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

У РУБРИЦІ «КОРИННІ НАРОДИ» ВИСВІТЛЮВАТИМЕТЬСЯ МАТЕРІАЛ ПРО КРИМЧАКІВ.

Про походження, історію, мову, культуру... та інші цікаві факти життя цього унікального етносу читайте в наступному числі газети

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета. Виходить із 31 грудня 1992 року. Свідоцтво про реєстрацію КВ №12042-913ПР від 30.11.2006 р.

Засновники

Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції

03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1; тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець

Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор Андрій ШЕКУН

Головний редактор

Віктор Мерджинський

Дизайн та верстка

Марк Канарський

Поліграфічний комбінат

ТОВ «Тіпографія «Від "А" до "Я"» м. Київ, вул. Колекторна, 38/40 тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51 Розповсюдження і реклама тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не публікує колективні листи та звернення. Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Передрук і відтворення текстових та ілюстративних матеріалів «Кримської світлиці» – тільки з письмового дозволу редакції.

Передплата на газету

Передплатна ціна на 2016 р.: 1 місяць – 14,44 грн.; півріччя – 86,64 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонемента.

Передплатний індекс

90269

Наклад 1000 прим.

Ціна договірною

38

940020 4 820157